

Úvodník:

Přiznám se, že jsem letos pod rozkvetlou třešní nikoho nepolíbil. Okolnosti byly krajně nepříznivé. Vpravdě jarní oteplení jsem totiž odnesl naprosto nejarním nachlazením. Snad to bylo v důsledku jakéhosi tajemného zákona vesmírné rovnováhy, který dosud nebyl objeven – potažmo vymyšlen – a tudíž není formulován a není známo, jak jej obcházet. Už aby na to někdo přišel. Nějakého zákonodávce na slovo vzatého, nějakého Newtona pod obtěžkanou jabloní našich dnů by to chtělo. Což mi připomíná jednu pohádku od Zdeňka Neubauera. Byla jedna Sněhurka, a ta byla krásná a nevinná. A pak byla jedna zlá královna, ošklivá a závistivá, a ta na tu Sněhurku pro ty její ctnosti hrozně žárlila – a podstrčila jí proto otrávené jablko... Že to znáte? Jen ještě chvíli vydržte, ještě to není všechno. Ta Sněhurka byla totiž sama Příroda (ano, krásná a nevinná, já věděl, že ji poznáte) a ona zlá a žárlivá královna nebyl nikdo jiný než Věda (jak si ji dobře pamatujete ze střední školy). A to jablko, milé děti, to otrávené jablko bylo ono slavné jablko Newtonovo... A jak to všechno dopadlo? Kde je princ, který vysvobodí Sněhurku ze zakletí? To už pohádka neříká. Existuje však jiná rozprávka (pohádka Máje, kdybych chtěl vykrádat klasiky), ta o tom polibku a rozkvetlé třešni. A i ta má nesporně s Přírodou co do činění, protože Příroda, ta si nedá jen tak poroučet; a když jeden musí, tak holt musí...

Moranu jsme vynesli, zlé čarodějnice upálili, krále Majálesu zvolili – a přesto, zdá se mi, svět jaksi postrádá rovnováhu. Newtonové dneška sice nemají nouzi o padající jablka. Ale daleko spíš než že by je to tuklo, vypadají pořádně praštěně. Měřítkem jejich moudrosti stala se inteligence řízených střel. Měřítkem skutečnosti – pohádky, v nichž Dobro vítězí nad Zlem. Tajemný zákon vesmírné rovnováhy ale praví, že Zla se na tomto světě zbavit nelze. Což není pro mé zdraví nejlepší zpráva. Dělán však, co je v mých silách. Ve snaze urychlit zkázu své nemoci sáhl jsem hned po dvou osvědčených prostředcích nápravy. Následně jsem smísením heřmánkového čaje se slivovicí vynalezl nový druh nápoje. Říkám tomu heřmanovica. Přesný poměr obou tekutin momentálně už nedokážu určit. Ale voní to! Ono andělsky hebké s čertovsky tvrdým se stýká a potýká v mém nitru, tu smířlivě, tu v bouři a vzdoru. Toho čertovského stačí věru málo, aby bylo znát.

A tak si kurýruju ten svůj světabol – a stále hledám ztracenou rovnováhu.

Martin Škabraha; někdy po 1. Máji 2003

Obsah:

úvodník

Martin Škabraha: Letní dopis....__2

poezie

Ladislav Krajča: *** __10_11

Rut Weinigerová: *** __20_21

próza

Ondřej Bláha: Trumpeta__7_9

překlad

Csaba Székely: Sedmihradské
parodie__4_6

Alexandr Makarov-Krotkov: *** __21

comics

Michal Jareš: __16_17

rozhovor

Jakub Chrobák Rozhovor s Janem
Čulíkem__12_15 a 18_19

recenze

Jakub Grombří: „Srdce v hrudi jak řepa
dřepí“ __22_23

Tomáš Kauer: Psáno (nejen) pro milovníky
příběhů__23_26

Andrea Lněničková: Mezi vzpomínáním,
usmířením a historií__26_29

Mojmír Trávníček: Stracholam Jakuba
Chrobáka__29_30

**Jednou větou o sbírce Jakuba
Chrobáka__31**

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
tel. 571 443 567
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel. 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 29, ročník IIX.,
šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina,
redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor
Malina, Milan Orálek, Martin Škabraha; registrace MK ČR E
13264, internetová adresa: www.inext.cz/texty

CSABA SZÉKELY A SEDMIHRADSKÉ PARODIE

Parodie zaujímá v maďarské literatuře poměrně významné místo, přinejmenším od dob meziválečné moderny, kdy Frigyes Karinthy ve své knize „Így írtok ti“ (Vy píšete takhle) načrtl humorný portrét tehdejšího literárního dění. Parodie svůj předobraz nejen boří, ale také vytváří skutečnost novou, absurdní, přesto zpravidla neméně reálnou, přesahující nejen rámec parodovaného díla, ale poměrně často i samotnou národní literaturu. Taková je i črta, v níž sedmihradský maďarský prozaik Csaba Székely paroduje texty svého kolegy Szilárda Demetera. Kromě motivů z románu „Ábel a rengetegben“ (Áron Tamási: Ábel v divočině, ukázka v Textech č. 9, zima 1997–98) kombinovaných s pohádkou O červené karkulce zde najdeme především četné a celkem dobře srozumitelné karpatské „reálie“. A tož, posudte sami:

DEMETRIUS FAGANUS

Csokonadyho deník (aneb: Nad obzorem tractorul)

*Gézovi Kozsehlavymu, Ritiratimu
a Lenkovi Támhletomu*

PŘÍJEZD

Kurec, věru nás přijelo všech osm – Cerkoff, Zajdányi, Zilváry a já, Csokonady – do Jehlicsníku-Divocsiny. Tož ba, mysleli jsme si, však berem všechny, byla zatraceně hustá mlha, kdo ví, jestli nás vůbec bylo osm.

Jak se na les patří: všude tráva nebo jéhličí, nebo tráva (tu měl jenom Zilváry), jé, hele, taky zvířátka tam byly, tak to nás tam bylo sedm.

Motali jsme se tam trochu, potom jsme si dali po kalíšku. Cerkoff a Zajdányi navrhli dotáhnout nějaké baby, Zilváry šel napřed, aby zatopil v boudě, než přijdeme, a já se vydal za všechny prachy, co nám zbyly, nakoupit vodku. Sejdeme se u Zilváryho doma, tak jsme se byli domluvili, aspoň jsem měl takový pocit. Ale nejdřív jsme si dali po štampli. Cerkoff dokonce začal něco zpívat, jen tak z čista jasna, probouzelo se v nás pravé sikulské nagyšení.

Jestli je to ovšem pravda.

DRUŽBA S DOMORODCI

Jehlicník-Divocsina je fajn díra, všude samé jehličí, domorodci z něj ve velkém množství pálí kořalku, odchází se zpravidla po čtyřech, k dostání v každém domě, občas to dopadne i trochu líp, asi jako po jízdě na sáních. „A tož teda domácí pálinku, kurňa!“ s bojovým pokřikem jsem koupil pár litrů a vydal se k místnímu Romu Culture.

Všechny cesty vedly do hospody, po třech vodkách se objevili Cerkoff i Zajdányi, ženské sebou, i když, o těch bych spíš pochyboval.

11 hodin 26 minut: Ještě jedna vodka.

11 hodin 37 minut: Vchází ještě pár ženských bytostí, špulíce horní pysky prohlížejí si nás pavoučími očičky, při každém kroku se jim třesou prsty, u nohou, všech čtyřicet, Černobyl k nim byl milostivý, čerstvé cé-cé-á jako čtyřicetidenní puding, inu, však tyhle nejsou hvězdami večera, nýbrž na našich stolech zářících sedm litrů vodky.

11 hodin 38 minut: Vodku jsme vypili, lid však stále žádá, hned mu vyhovte.

11 hodin 38 minut 15 vteřin 64 setin: Cerkoff zanotuje Sikulskou hymnu.

11 hodin 38 minut 15 vteřin 65 setin: Dveře hospody se rozlínou, něco zasviští, patrně my, ven, všech šest, hospodského noha se připravuje na další kopanec, jestli tam ještě raz strčím nos.

Ani zpola to nebude pravda.

CSOKONADY UHÁNÍ DIVOCSINOU

Skal a stepí, ach ty vlasy, šej – haj, něco jsme už svrzli, trochu brzy, vyhrkly mi slzy, tož tak, ale ještě je borovičkovice v rumsaku, potom v krku, popíjíme, trochu nás to rozveselí, jak by řekl Vesselényi, to chce klid. Ale kde jsou ostatní? Zmizeli všichni čtyři.

Vezmu to k Zilvárymu zkratkou po zemi, napadlo mě, nač skákat z větve na větev, slezl jsem ze stromů, lesní cesta přede mnou a pálinka ve mně, sám, to bude vpoho.

„A si v piči jak loňský sňah, ty kokot!“ oslovil mě někdo přátelsky zpoza keře. Hlas patřil Vlčiscu, požíral zrovna kukuřičnou kaši, potom mě pověsil za límec na větev stromu, nohy mi podfuckoval větřík.

Je to tak, že člověk po několika fackách přizná, že jde k Zilvárymu, s rancem kořalky, po dalších fackách i to, že umučil Jiřího Dóžu, případně že ve čtyřicátém osobně přijel do Sedmihradska na bílém koni. O Vlčiscu mi povídala

mamka, že je to velké ocasaté zvíře a mám si na něj dávat pozor, ale po našem milém rozhovoru se stáhl do houští, jen bylo ještě chvíli slyšet, jak peláší pryč, jednak ho už nudilo pořád mě mlátit do břicha.

Takže, jenom něco bude pravda.

CSOKONADY (FIHA) UHÁNĚN DIVOCSINOU

Za svítání jsem se dostavil k Zilvárymu, akorát obličej mi zářil ve rwandských národních a taky jsem měl trochu natržený límec. Ostatní se hned začali chlámat, nebo vlastně jen Zilváry, pokoj ještě nebyl vytopený, proto se řehnil zpod peřiny, Zajdányi a Cerkoff nikde. Proč máš takový malý vočička, věru že ta zbili, chechtal se rumunsky, aspoň já tomu tak rozuměl, že prý: „Takú ti lištím, žes to neviděl, do piči, nestačilo ti?“ Kašli na něj, říkám si, už mě to přešlo, aby toho mamaligáře sám admirál po papuli praštil, a začal jsem počítat od jednadvaceti do třidvaceti. Tohle ti nežeru, vřískl znovu rumunsky Zilváry, vyskočil zpod peřiny, jé, vždyť je to Vlčisco, ani nebyl příliš čas pořádně vše vysvětlit, protože nakonec sežral mě.

Sklouzl jsem mu do břicha, ty brdo, Zilváry, na beton, věru, ty jsi zde také, zaradoval jsem se, zatímco ve mně vesele šplouchalo těch pár litrů vodky. Věřu, já také, na beton tutově jsme tady, tož tak. Osvětlení bylo jinak špica, jako na nějaké domácí pařbě, ihned jsme rozhodli, že si založíme skupinu Ležíme mu tady v žaludku Band, ale potom se přihodilo něco nečekaného.

Ale to taky není pravda.

ČHARO-STŘELEČ

Náhle jsme spatřili veliké světlo. Jak se vyjasnilo, Zajdányi a Cerkoff, seřezaní na šrot, zastavivši se za Čharem vypověděli mu, že u Zilváryho je pařba, jenom tam nikterak trefiti nemohou, Čharo přišel, hned se sápal po Vlčiscu, do pupku mu zapichol svoj vreckový nožík a rozpáral ho až po prdel, hotový sikulský indián, pochvalovali jsme si se Zilvárym.

Čharo se jenom chlámal a poplácával nás fest po zádech.

Zilváry pak už jenom nechápal, kdo celou tu pohádku tak zmrvil, ale uklidnil jsem ho, daj si eště kalíšek, a pošli dál Zajdányimu.

A tož, nemám pravdu?

přeložil a úvodem opatřil Tomáš Vašut

ONDŘEJ BLÁHA

Trumpeta

Pan Maurenc vyšel z tovární brány a položil na zem futrál se svou milovanou trumpetou, aby si to ještě jednou srovnal v hlavě. Byl z toho totiž úplně vedle – srdce mu v hrudi radostně poskakovalo, tváře ho od dlouhého usmívání skoro bolely a vlasy měl rozcuchané, jak se v nich rozpačitě a trochu z ješitnosti drbal, když se na zkoušce bigbendu dozvěděl tu novinu.

To se skutečně musí ocenit, pomyslel si, že i ředitel válcoven plechu, na první pohled drsňák od rány, má takový krásný cit pro umění. Takový ušlechtilý zájem o hudbu a zároveň takový vkus! Nejenže řediteli nevadí bigbend, který každé úterý po pracovní době zkouší v hale sektoru B a každý rok po Třech králich hraje na valčířském bále – ředitel má dokonce bigbend rád a dovede ocenit, když jej odborně vede schopný kapelník, navíc skvělý trumpetista. Věru, málokteré válcovny plechu se mohou pochlubit takovým ušlechtilým ředitelem, pokýval Maurenc uznale hlavou, zvedl futrál s trumpetou a křepce vyrazil k domovu.

„Ty jdeš dneska nějak zvesela,“ přivítala ho v kuchyni manželka.

„Nebudeš mi, Jituš, věřit, kdo si mě se chce poslechnout, jak hraju na trumpetu,“ hlaholil Maurenc, „samotný pan ředitel!“ Hned zítra v sedm hodin se mám dostavit přímo k němu do ředitelny. Já budu hrát samotnému panu řediteli! Šéfovi našich válcoven, chápeš?!”

„Ředitel že si tě chce poslechnout? Tak tomu vůbec nevěřím. To tě spíš zve kvůli té zmetkové sérii pro Brandýské strojířny a kotlářny.“

„Ničemu nerozumíš!“ mávl rukou Maurenc a otevřel futrál, „zahraju mu *Třešňové květy*. Je to latina, ať se poměje.“

„Francku, doma ne!“ vykřikla paní Maurencová, ale to už se kuchyní rozezněly pronikavě jásavé tóny Maurencovy nablýskané trumpetety. Maurenc nebyl k zadržení – měl pocit, že než se objeví před samotným panem ředitelem, musí ještě hodně cvičit. Proto hrál před večerí, hrál i po večerí, na zprávy se nedíval, na detektivku s Herculem Poirotem také ne, nikterak si nevšímal bouchání a tlumených nadávek sousedů za zdí a nereagoval ani na úpěnlivé prosby manželky, aby toho hraní pro smilování boží nechal. Maurenc jenom hrál a hrál a hrál. O desáté

hodině večerní se uvolil nasadit si na trumpetu alespoň dusítko a odejít do zvukově lépe izolované koupelny, ale i tak jeho hraní rušilo vše živé i mrtvé kolem až do půl druhé v noci, kdy se Maurenc po náročném tříčárkovaném „c“ svalil na prádelní koš a usnul.

Zdálo se mu, že už je ráno a že hraje panu řediteli. Pan ředitel – chlap jak hora, ale ve skutečnosti citlivá duše – byl latinskoamerickým temperamentem *Třešňových květů* zcela pohlcen. Úvodní glizando ho vytáhlo zpoza jeho obrovského stolu, kravata se rozhoupala v sudém taktu, tlusté ruce v pastelovém saku se tanečně rozepjaly a mokasíny na červeném koberečku ředitelny počaly vyšlapávat smyslné „ča-ča-ča ča-ča-ča...“. A Maurencovy prsty poskakovaly po zlatých pístech, oči se klížily štěstím, ředitel tančil a smál se a poté, co se Maurencovy tváře vyduly v posledním táhlém, jihoamericky teskném tónu, opřel se ředitel o hranu svého pracovního stolu, utřel si rukávem pot z čela a prudce oddychoval:

„Maurenci... vyváželi jsme plech do Argentiny... Santiago del Estero, mulatka Isabela, miloval jsem ji... bože, jak je to dávno. A ta vaše trumpetka, Maurenci! Ta vaše trumpetka! Já... já jsem válcováním plech zastudena i zatepla. Znímám jeho hlas. Víím, jak zpívá, když projíždí válcovací linkou... víím, jak duní, skřípá a haraší a mám jeho hlas rád. Ale tak krásně jako z vaší trumpetky jsem ho nikdy zpívat neslyšel. Vííte... to je prostě ta mosaz, ta mosaz...“

Maurenc se probudil. Bylo za pět minut půl sedmé. Popadl trumpetku, běžel do kuchyně pro futrál a v předsíni málem porazil manželku.

„Rozvedu se s tebou,“ řekla.

„Samotnému panu řediteli!“ houkl jí Maurenc do obličeje vzápětí, když přes předsíň pádil k bytovým dveřím, „řekni babám v účtárně, že jsem hrál samotnému panu řediteli!“

Maurenc letěl městem jako vítr a na ústa si vytruboval *Třešňové květy*, aby před samotným panem ředitelem – proboha – neudělal nějaký kiks.

„Nazdar Francku,“ pozdravil Maurence v bráně válcoven kolega Čížek, saxofonista z bigbendu, a překvapeně ukázal na futrál v jeho ruce, „zkouška byla přece včera.“

Maurenc neodpověděl, cinknul v píchačkách a chvátal přes nádvoří k správní budově.

„Francku, na co máš tu trumpetku?“ rozběhl se za ním Čížek.

„No, na co – na co asi?“ zabručel Maurenc a vešel do skleněných dveří.

„Maurenci, kam jdeš?! Maurenci, počkej!“ volal Čížek, ale Maurenc si ho nevšímal, běžel po schodech do druhého patra a v hlavě měl obraz ředitele tančícího čaču. Čížek vběhl do dlouhé chodby v druhém patře zrovna v momentě, kdy se Maurenc cpal do červeně polstrovaných dveří sekretariátu.

„Maurenc. Jsem u pana ředitele ohlášen na sedm hodin,“ řekl sekretářce.

Čížkovi se dveře zavřely rovnou před nosem.

„Ale rychle, pan ředitel má spoustu práce,“ řekla Maurencovi sekretářka, ohlásila ho a nedůvěřivě si přeměřila futrál, s nímž vstupoval do druhých polstrovaných dveří.

Maurenc stanul na červeném koberečku a uvědomil si, že pana ředitele vidí vlastně poprvé v životě. Ředitel – ještě větší řízek, než si Maurenc myslel – byl zrovna hluboce zabrán do nějakého spisu a další šanony a složky, rozložené na jeho stole, kolem něj tvořily jakousi hradbu.

Maurenc vybalil trumpetu a jedním hmatem ruky promačkal píсты.

„Tak spustte,“ řekl ředitel, aniž by zvedl oči od spisu.

Ve chvíli, kdy se správní budovou válcoven plechu rozlehlo jásavé glizando *Třešňových květů*, sesul se Čížek po polstrovaných dveřích sekretariátu na kolena a zaštkal:

„Maurenci! Ty nikdy nepochopíš žádný vtip...!“

V následující vteřině byla v ředitelně latinsko-americká melodie vystřídána úděsným jekotem mosazného plechu projíždějícího válcovací linkou.

Ondřej Bláha (1979) interní doktorand na FF UP v Olomouci, spolupracuje s Českým rozhlasem, publikoval sloupky, fejetony, získal 3. místo na 46. ročníku Šrámkovy Sobotky – próza.

aluze

Revue pro literaturu, filozofii a jiné

Adresa redakce:
Křížkovského 10, PS 207,
771 80 Olomouc
e-mail: redakce@aluze.cz
tel.: 585 631 159

poezie / próza / vzpomínky
rozhovor / studie / recenze
glosy / archiválie
<http://www.aluze.cz>

LADISLAV KRAJČA

* * *

na celém území státu
je nedělní dopoledne
v zašovském ústavu
kupodivu taky

* * *

je léto
cibuli přerůstá plevel
na stráni nad bytovkou
onanují chlapci

* * *

metrová vrstva sněhu
kdo by to byl řekl
uprostřed dubna
ústavní dvůr je provrtán
bludištěm krtčích chodeb
tunel do prádelny
do jídelny
ke švadleně
na oddělení
štola do výchovy
do dílny a
do garáže

u chléva nad rybníkem
tlučou údržbáři
čuníka pantokem
prase má tuhý kořen
a silný hlas
zvláště chutná
borovička ze sklenice
ulepené čerstvou krví

* * *

chlápek v montérkách
u sousedovic hrušky
hledá něco v zemi
tahá dráty z díry
škrábe se na lebce
trvá to dlouho
dlouho
asi nějaké potíže
odchází pro druhého
oba se škrábou na lebce
ten první leze do díry
druhý na něco ukazuje
první přihazuje hlínu
druhý šroubovákem (asi)

vrtá do malé skříňky
zdá se že už je vše
v nejlepším pořádku
chlápci odjíždějí
autem lada niva

tichý mechanismus zahrady
kymácí kopretinami
motory hmyzu
opět jemně předou
psi běhají kolem plotu
po přesně vypočítaných drahách

* * *

psací stroj robotron
doklopýtal k půlnoci
manželka věra spí
nebo umřela
dozněla naléhavá sdělení
vyštěkávaná do tmy psí poštou

* * *

letos se doma
drží málo peněz
zato spousta hmyzu
jó to v zimě
to nám bylo sladko
jen pavouci v koupelně
a v závějích sněžné blechy

hmm na léto tak odjet
někam k moři
laptěvů mezi ty věčně
rozesmáté eskymáky
ale to by bylo drahé
a letos se doma
drží tak málo peněz

* * *

stojím v okně
nad noční zahradou
světlo z pokoje
mě majetnicky obepíná

necítím přes sklo
tlející listí
nevidím stromy
jen vím že tam jsou

Ladislav Krajča (* 1963) bydlí v Zašové.
Učí na ZŠ ve Viganticích. Publikoval v časopisech Jihovýchodní pošta, Modrý květ, Weles.

ROZHOVOR S JANEM ČULÍKEM

Na nápad popovídat si s Janem Čulíkem mě přivedl Dalibor Malina potom, co jsem mu o něm U Lva vyprávěl. Dodal i jakousi kostru témat, o kterých bychom spolu mohli hovořit. A Honza souhlasil. Povídali jsme si nejprve v pracovně, potom jsme si šli povídat do pivnice U Radů, kde jsme si ale povídali jaksi „mimo“ rozhovor oficiálně vedený, povídali jsme si pak ještě mnohokrát, ale rozhovor jsme dokončili v našem univerzitním baru Voliéra. Jak znám Honzu, bude křepčit, že vytvářím obraz dvou užvaněných opilců, ale ve skutečnosti to bylo setkání jednoho opilce a jednoho, který měl co říct. Předkládám čtenářům Textů výsledek této interakce.

Jakub Chrobák

Honzo, jsi poměrně známou osobou, působíš na Glasgow University, vydáváš Britské listy, které jsou hojně navštěvovány a reflektovány. Každý by asi očekával, že si z České republiky pro své občasné působení vybereš Prahu, ty jsi ale volil Ostravskou univerzitu. Co tě přivedlo do Ostravy?

Především můj osobní vztah k Martinu Pi-lařovi. Seznámili jsme se, jak je ostatně běžné, díky určité „protekcí“. Ondřej Hausenblas mě na něj kdysi upozornil. Martin si totiž dokáže organizovat pravidelné cesty do zahraničí, kde si vytváří silné vazby. Tuším, že během jednoho jeho pobytu v Glasgow nás napadlo, že bychom měli zorganizovat studentskou a učitel-skou výměnu mezi Glasgow University a Ost-ravskou univerzitou v rámci programu EU So-crates, a tak jsme to udělali. Funguje to dobře.

Navíc úplně dobře nerozumím posedlosti Pražáků sebou samými. Jedna kolegyně napsala do Britských listů (reklama, no dobře) rozsáhlý a myslím dobrý esej o letošním diva-delním festivalu Ostravar. Článek měl nízkou čtenost. Jako by lidi ta divadla nezajímala, protože hrála v Ostravě. Někteří pražští kritikové jako by neměli zájem jet se do Ostravy na diva-dlo podívat. Myslím, že v tomto ohledu byly určité problémy s letošními cenami Thálie. Víím, že do Ostravy nevede dálnice, ale člověk by snad měl být schopen oběti (ironie). Nakonec napsal do Literárek o Ostravaru recenzi ales-poň Vladimír Just...

Vraťme se ještě ke studentským výměnným pobytům. Pokud vím, loni už do Glasgow přijelo více studentů z různých vysokých škol v ČR. Máš tedy možnost srovnání...

Loni na podzim se sešel fantastický mix. 2 studenti z Ostravy, 4 z Prahy a 2 z Brna. Výborně se doplňovali. Byli většinou inteligentní, citliví, vnímaví.

Co je na výměnných pobytech to podstatné?

Především jde o to, že studenti se ocitají v jiném prostředí, mají program, který ale není závazný. Žijí především mezi sebou, pochopitelně se snaží navazovat kontakty i anglicky, ale podle mě jsou tři měsíce na jazyk dost málo. K tomu, aby se člověk naučil jazyk, je potřeba minimálně jeden rok, spíše dva. Nicméně tito studenti podnikají výpravy do světa kolem sebe. Dochází k zajímavé interakci mezi mladými lidmi z Čech, kteří se právě poznali, a okolím, které je pro ně zajímavé. A toto prostředí je, snad nejsem daleko od pravdy, většinou vstřícné.

Co se týče literárních hodin, musím říci, že studenti, co k nám přijeli, byli dosud vždy nesmírně odpovědní. V Glasgow nevynechali jedinou hodinu. Mají jednak samostatné hodiny a jednak společné hodiny s anglickými studenty, takže mívám v semináři čtyři až dvanáct lidí. Zajímavější jsou ty smíšené. Všichni se (a to včetně mě) při takových hodinách hodně naučí.

Na to, abych mohl hodnotit české studenty v Ostravě, jsem tady vždycky příliš krátce. Během těch čtyř týdnů si připadám stále jako v rychlíku. V Glasgow jsou nám studenti zcela „ponecháni na pospas“ a možná i proto jsou velmi soustředění. Tady jsou rozptýlení často jinými věcmi a prostým chodem univerzity.

A co druhá strana? Máš nějaké reakce od tvých studentů, kteří byli v Ostravě?

Ano. Pokud vím, tak loni si zdejší pobyt chválili. Platí vlastně totéž, co pro české studenty v Glasgow, ale obráceně. Je tu ale jeden organizační problém obecnějšího rázu. V Británii je obrovská potíž se studiem jiných kultur. Ne, že by neexistovaly příslušné katedry, ale univerzitní výuka jazyků a kultur jiných zemí je v podstatě v defenzívě. Británií se šíří nemoudrá a arogantní představa, že Angličané nemusejí o těch jiných zemích nic vědět, protože všichni budou přece mluvit anglicky. Hovořil jsem o tom náhodou i s jednou britskou po-

slankyní Evropského parlamentu. Údajně nelze přesvědčit nikoho z britské vlády o smyslu studia jiných jazyků a kultur. Přiznala se, že ani ona nevěděla, proč by se měl člověk učit cizí jazyky, než začala častěji pobývat ve Štrasburku.

Zarazil měl nedávno názor hned dvou docela vysoce postavených britských univerzitních profesorů: Velká Británie přijímá různé lidi z ciziny jako své občany, ti se naučí anglicky a budou pak schopni tlumočit Angličanům informace o jiných kulturách, takže: „My Britové se nemusíme obtěžovat.“ Je to vlastně svého druhu kolonialismus.

A tak narážíme na malou reciprocitu: tím, že britští studenti nechtějí jezdit v tak hojném počtu do střední Evropy, (těžko přesvědčíte studenta letectví, aby namísto toho, že jde studovat do Seattle, kde sídlí firma Boeing, šel ten svůj obor studovat třeba do Brna) nechtějí ani britské úřady podporovat nárůst počtu studentů, kteří by měli jezdit do Velké Británie.

My máme jednu výhodu v tom, že vedeme kurzy o střední Evropě i v angličtině, jsou hojně navštěvovány, a z těchto posluchačů se pak rekrutují studenti, kteří mají zájem jet do Čech. Jenže tyto kurzy musejí být v angličtině, a to provozuje pouze Praha a Brno. Bude tedy potřeba vytvářet tyto možnosti i v Ostravě, protože jinak hrozí, že úředníci z výměny Socrates pobyty zruší, pokud nebudou přísně reciproční.

Není to tak dávno, co jsi v Literárních novinách publikoval sloupky událostí ze světa. Měli jsme i tady (na Vsetíně) pocit, jako bychom se takového světa mohli nějak aktivně účastnit, proto jsme tuto část Literárek četli velmi rádi. Proč jsi noviny opustil?

Jakub Patočka mě z nich vyhodil.

Vydaly se Literární noviny jinou cestou, nebo k čemu došlo?

Kritizoval jsem Jaromíra Štětinu a organizaci Člověk v tísni, s níž Jakub Patočka těsně spolupracuje. Argumentoval jsem takto: humanitární organizace, které znám ze Západní Evropy, jako např. Oxfam, nemohou vystupovat politicky. Musejí být nestranné. Nelze směřovat novinářskou práci a humanitární činnost. Dělán-li humanitární akce, nemohu o tom, nebo o situaci v cílových zemích, zároveň „nezávisle“ psát jako novinář. Dovezeš-li potraviny lidem v tísni, v afrických diktaturách např., jakmile k tomu připojíš i své politické názory, mo-

censký aparát té země tě vyhostí, protože tvou organizaci – právem – označí za nositele zahraničních politických vlivů. To je problém lidí jako Petra Procházková či Jaromír Štětina, kteří nevystupují nestranně a směřují – Petra Procházková určitě – svou novinářskou a humanitární činností. V této věci však na Západě existuje přijatá praxe a ta je přísně respektována. Novinář samozřejmě smí pomoci lidem v nouzi, které najde, aktivistická či politická činnost však nemůže být hlavní náplní jeho práce.

Obvinil jsem Jaromíra Štětinu z novinářské zaujatosti, za čímž si dodnes stojím, ale udělal jsem to zbrkle a neprofesionálně a na základě informací, které dnes nemohu prokázat. V tomto smyslu lze tedy Patočkovu rozhodnutí přerušit se mnou spolupráci považovat snad za pochopitelné. Byla to moje chyba, ve věci Jaromíra Štětiny jsem měl argumentovat přesněji.

Pro Jakuba Patočku byla však veškerá má kritika organizace Člověk v tísni a Jaromíra Štětiny nepřípustná. Publikoval v té věci v Literárních novinách několik článků, které mě přímo či nepřímo kritizovaly, mj. i rozsáhlou Štětinovu „Obranu angažovaného novinářství“, která, trochu jak za časů Charty 77, reagovala na mé argumenty, ale ty nesměly být v Literárních novinách zveřejněny. Sloupek, který jsem psával, předal Patočka právě organizaci Člověk v tísni, asi aby zdůraznil, že nesouhlasí s mým argumentem, že charitativní organizace nemůže dělat veřejně prospěšnou činnost a zároveň působit jako novinářská instituce.

Na světě nejsou ale jenom velké časopisy, ale třeba i ty malé, občas nazývané jako regionální. V čem si myslíš, že je smysl vydávání právě takových časopisů, jako jsou třeba i Texty, je-li vůbec nějaký?

Tyto časopisy pochopitelně svůj smysl mají, pokud ovšem mají i své čtenáře. To zní populisticky, ale nevěřím v onu obavu intelektuálů, že „slovo ztratilo ve svobodě smysl“. Idealisticky se domnívám, že má-li autor co říci a řekne-li to dobře, najdou se lidé, kteří takové věci budou chtít číst. Co se týče regionalit, jde asi o toto: takové texty mohou vyjadřovat určitou identitu lidí v dané oblasti a měly by být schopny reflektovat a analyzovat problémy a otázky, které jsou pro daný region nějakým způsobem zásadní.

Otázky, které ti kladu, jsou jakýmsi přepisem a doplněním otázek, které ti písemně

...KOUPIIL JSEM SI JEDNOU...NO,
NECHAM SI TO NA PRISTE.
JMENUJI SE UMBERTO E. A
MOZNA ME ZNATE JAKO AUTORA
KNIHY "OPERA
A PERTA"
DNES MAAM
TAKOVY
SOUKROMY
PROBLEM...

1

...SOUKROMY... HOMBRE...

2

3

4

BAM

5

...KUDRNATEJ, JSEM V
TOMHLE SVĚTĚ JENOM JA,
SERGEJEVIČI...

POKRAČOVÁNÍ PŘÍSTĚ 6

kladl Dalibor Malina, vyjadřují i jistý nesouhlas s tvými názory na Milana Kunderu.

Zajímalo by mě v čem se mnou pan Malina o Kunderovi nesouhlasí. Můj článek v Britských listech o Kunderovi, z prosince 2002, který se mu, pokud vím, nelíbil, je totiž výsledkem práce v semináři, kde jsem se i já velmi poučil. Interpretuju v něm, doufám, několik různých názorů.

Nemáš pocit, že Kunderovo dílo je stále silněji vnímáno skrze jeho biografii a opomíjí se hravost jeho textů, jeho autorská inteligence?

Možná částečně. Jenže i v tom článku jsme upozorňovali na to, že Kundera je zajímavý především tím, že apodikticky nastoluje určitá témata, ale že si v nich protiřečí. Jeho knihy se zdají být založené na napětí mezi tvrzeními autora a významem textu. Jeho texty jsou nositelem určitého významu, kdežto autor sám o těch textech tvrdí něco jiného. Například, Kunderovy romány vyvolávají dojem, že Kundera podporuje představu světa postmoderního, pluralitního a relativizujícího, ale zároveň jeho autorský hlas často téměř provokativně čtenáři vnucuje jedinou, absolutistickou interpretaci reality. Rozpor samozřejmě podporuje samostatné myšlení, takže výsledek je pozitivní.

Čím si vysvětluješ chlad nad Kunderovými romány, který dýchá z české literární kritiky?

Ono je to trochu složitější. Já především nesouhlasím s Kunderovým názorem, že některé už vydané texty si lze zakázat. Zejména proto, že tatáž témata, která Kundera zpracoval v raných verších, jsou pak přítomna v celém jeho dalším díle. Od básnické sbírky *Člověk, zahrada širá* jistě vede přímá souvislost nejprve k *Žertu*, později k *Nesmrtelnosti*, až k *Nevědomosti*. A pokud jako autor prohlásím, že tato část mého díla neexistuje (což si může Kundera na Západě dovolit, protože to prostě nedá nikomu přeložit), tak se tím zbavuji jedné z možná velmi důležitých interpretačních cest. Argumentuji, že Kunderovo dílo lze do určité míry charakterizovat větou: Cesta tam a zase zpátky.

Přeci jen, čím to je, že české prostředí je ke Kunderovi tak chladné?

Milan Jungmann si stěžoval na to, že Kundera se sebestylizuje. Čeští debatěři už v 80. letech kritizovali (často neprávem) skutečnost, že Kundera neprezentuje české prostředí a kon-

flikty dostatečně přesvědčivě. Poukazovali na to, jak dokonale svou řeč a prostředí ovládl třeba Hrabal. Jenže já myslím, že to šlo Kunderovi o něco jiného, o komunikaci s vnějším světem. Kunderovi se totiž podařilo, jako žádnému jinému českému spisovateli, vnést českou literaturu a kulturu na mapu světa.

Co říká o Kunderovi zahraniční literární kritika?

Myslíš o posledním románu? Je to knížka o českém prostředí a o Češích a o nepřenositelnosti rozdílné životní zkušenosti lidí, kteří žili tady, a lidí, kteří emigrovali. Je to knížka pro Čechy, a tak asi nikdy česky nevyjde... :-) Angloamerické recenze, které jsem o ní loni v zimě četl, byly záporné, což se mi zdá neférové, protože ohlasy na *Pomalost* a *Totožnost*, romány, které považuji za slabší, jsou daleko příznivější. Když nedávno konečně vyšla *Nevědomost* i ve Francii, recenze tam prý už byly pozitivnější.

Kunderova *Nevědomost* se zabývá vztahem Čechů ke světu a naopak. A dělá to prostřednictvím těch Čechů, kteří jiný svět zažili. Je to důležité. Češi si budou muset najít místo v mezinárodní diskusi a ve vnějším světě. Se vstupem do EU to začne být velmi aktuální.

Děkuju ti za rozhovor.

Já děkuji.

Jan Čulík (1952, Praha), vydavatel Britských listů, publikuje v řadě zahraničních i českých časopisů. Vydal několik knih, asi nejznámější jsou *Knihy za ohradou: Česká literatura v exilových nakladatelstvích* (1991) a *V hlavních zprávách: Televize* (2001, s Tomášem Pecinou), překládal české autory do angličtiny.

Vendryňský poetický magazin

Vojtěch Kučera, Kosmákova 21,
615 00 Brno - Židenice
adalbert.weles@centrum.cz
<http://www.weles.cz>

RUT WEINIGEROVÁ

Horká noc

Bože, ochraňuj všechny ty,
Kdo této noci
Uléhají do trávy
Nebo do písku pouště
A ukrývají svou tvář

Ležíce pod hvězdami vidí ten
Pro koho těžko zítra bude den
Jak lehce uniká.

Anděl strážný

Dneska v noci
Můj anděl strážný bděl
A na balkóně stál
A kouřil jednu od druhé
A pořád se ptal
Proč v tom tyátru stále hraje dál
A rád?

Zimní

(Mamince)

Krajina byla jak
Odestlaná peřina
Les spal
A bílo na zemi
A bílo v korunách
A černé štráfky stromů
Mezi tím
Veverky drapkaly po kůře
Červené čepičky trpaslíků
Se míhaly po sněhu
V 15.25
Zimního času
Jsme dávaly zvířátkům
Do krmelce cukroví
Vanilkové rohlíčky
Jsi kladla do sena
Jak Jezule
Srnyk přišly dřív
Než stíny pojedly stíny
A my jsme doma pily čaj
V teple a za zdmi.

Osud

Na břehu jezera jsme stavěly oltář
bohyni
Hekaté, co ve jméně má háky železné
Nad námi plula
Sečtená, podepsaná a podtržená
Energickou rukou
Si brala jídlo z misek na křižovatkách
cest
Všech všude po celé zemi
Na které ležíme tak hluboko pod ní.

Píseň pro práce

Po stráni k Hrádku běží, běží koně
Nadechni
Mrazného větru plné plíce
Pod nohama praskají brázdy, sláma
Vydechni
Si chvíli za šípkovým keřem
Havrani už krouží pod mračnami
Nádech
Vzduchu pod křídla sílu dává
Dravci jsou s námi pobratření
Výdech
Poslední už nás brzy spojí
Navzájem si těla odevzdáme
Vdechněte
Tu vůni strachu, na vrcholek
Zbytečně poběhneme, trhání
Vydechněte
Rychle proboha, bude to bolet
Střílejí už z kuší rychlé šipky
A dál bude dýchat svět.

ALEXANDR MAKAROV- KROTKOV

* * *

sbírám
vůně
pelyněk černobýl
mateřídouška
tamaryšek
čajová růže

dusím se
bez vůně tvého těla

z ruštiny přeložil Michal Jareš

„SRDCE V HRUDI JAK ŘEPA DŘEPÍ“

Vít Slíva ve své nejnovější sbírce *Bubnování na sudy* pokračuje v naznačené cestě – svědčí o tom i množství dedikací, prozrazující jeho již obligátní oblíbenec, od Vladimíra Holana až po mladé básníky tzv. královopolského okruhu (tento termín ostatně už také zavání žurnalistickým klišé). Může nám to připadat jako únik do ghetta, ale také jako projev věrnosti sobě samému a snahy nepodléhat momentálním změnám. Konkrétní místa a osoby jsou Slívovi kotvou v okolním chaosu, proto se tak často obrací k přírodninám jako k partnerům v dialogu (viz názvy básní *Můro!*; *Krevnaté hmyzy, hlodavé havěť!*; *Jilme!*). Ostatně nejsilnějšími pasážemi sbírky jsou básně, kde se vrací ke svému dětství (*Hromnice, Únor na školním dvoře*) a hlavně k rodnému kraji Opavska, jehož drsnost je z básní jasně patrná (*Hospodo!*, *Suchdol*). „Surová máť slezská zem, surový bůh nad horaly,“ řekl by k tomu patrně Petr Bezruč, další ze Slívových básnických patronů.

Básně obsažené v této sbírce jsou nesnadné ke čtení a svědčí i o nesnadnosti, s jakou vznikaly; Slíva nepatří k básníkům, tvořícím lehce a mimochodem. Snaží se vyjavit svoji konfesi tváří v tvář světu, kde to už začíná zřetelně páchnout Apokalypsou. Básně se potácejí mezi extrémy – někde se podaří lapidární vyjádření (jako v básni *Šípek: Ten malý, svrasklý, dohnědlý šípek – / Jak by mi něco – / Jako by ode mě – / / Sníh všechno maže.*), jinde nastupuje mnohomluvnost až zaumná – jako v básni *Drhaná Fulnecká antifona*. Zvláštním fenoménem je Slíva záliba v rýmu, která nebývá u básníků jeho naturelu častá. Některé rýmy jsou povedené, jiné mohou spíše působit násilně a strhávat vyznění básně do nechtěné komiky (v básni *Zpěv kozlů se píše: Bradou nám trhá kozlí zpě-e-ev, / v šourku se varlata vrtí. / Slyšíme přitom píseň svých stře-e-ev / o tom, jak smrdíme smrtí /* – ovšem, smrt je u tohoto typu poezie často používaným pojmem a čeština přitom nenabízí příliš mnoho rýmů; o tom už se ostatně přesvědčili hrdinové cimrmanovské pohádky *Dlouhý, Široký a Krátkozraký*). Snad je rým pro Slívu prostředkem, jímž se mimoděk vyjevuje Stvořitel, jediným útočištěm řádu v lůně vševládne entropie. Básník se posedle snaží najít útočiště ve světě vyhlížejícím napovrch nevládně, bolestně

pocituje rozpor mezi duchovními ambicemi a živočišností, která nás všechny determinuje. Nezastírá obtížnost svého hledání, nepohrdne ani šibeničním humorem, když např. v básni *Svatý obrázek* přeruší málem až idylický výjev kněze jedoucího na motocyklu sloužit mši veršem: „*Hřebec úlekem ucukne z klisny*“. Kniha *Bubnování na sudy* přináší básně životem poučeného muže, básně při vší své rozporuplnosti kultivované, snad až příliš „básnické“: Slívova motivika nám občas připomene cosi, co už jsme někde četli...

Je otázka, zda básník, jemuž vychází pátá sbírka za posledních šest let (to je unikát, s nímž u nás může soupeřit snad jedině Ivan Wernisch...), má stále co nového říci. Kniha však obsahuje i verše starší, dosud neuveřejněné, nemáme však dojem, že by to byla „druhá liga“. Básně neztrácejí svoji naléhavost, která ovšem nemusí promlouvat ke každému – Slívovy verše jsou přece jen dost osobní, odráží se v nich jeho konfese a životní zkušenost, také míra patosu v nich přítomná může leckterého současného čtenáře přivést do rozpaků. Přese všechno však vznikla dobrá kniha, potvrzující postavení Víta Slívy na českém Parnasu. Kniha, která mnohého čtenáře přinutí k tomu stále se k ní vracet.

Jakub Grombář

Vít Slíva: *Bubnování na sudy*; Vendryně, Weles 2002

PSÁNO (NEJEN) PRO MILOVNÍKY PŘÍBĚHŮ

V tom spočívá mocná síla i kouzlo těch takzvaně objektivních příběhů, příběhů odehrávajících se *kdysi dávno, kdesi pod horami*, že právě ve své objektivitě neuzavírají se ani těm nejsubjektivnějším výkladům: že poskytují široká interpretační pole, která ve své nosnosti dobře poslouží jedinci jako i celé národní pospolitosti. Každý v ní najde kus sama sebe.

A tak i *Úhlavního přítele* (na pultech knihkupectví se objevil na sklonku minulého roku) můžeme číst jako příběh o zašlých časech, krutých i zázračných zároveň, o dobru a zlu, které se ještě nestírají při vědomí zisku plynoucího z jednoho či druhého, ale jasně oddělených; o ryzích lidech, o tajemné moci přírody, které je dobré naslou-

chat, o lásce a vášni, o přátelství, o touze, které, je-li to třeba, se obětujeme. Tedy v první řadě jako příběh o čemsi, co možná kdysi bylo, ale co už každopádně není, tedy dořečený a jednoznačný.

Ale nemůžeme zcela samozřejmě *Úhlavního přítele* chápat také jako memento za nedávno skončeným stoletím? Komu by útrapy lidu z Kotliny nepřipomněly mnohou z útrap, které si musel, v minulosti bližší či vzdálenější, zakusit český národ? Či dokonce zakouší. A jistě netoliko český, v textu nalezneme až příliš mnoho motivů, jež bychom mohli označit přímo za topoi lidského údělu v dějinách; v dějinách, jež nejsou než sledem pravidelně se opakujících lidských neštěstí, střídaných obdobími šťastnými nebo alespoň relativně poklidnými. Není Šuleřova kniha také historií v kostce všech odysejí, jež člověk podstoupil i ještě podstoupí ve jménu oné matné chiméry, kterou je svoboda?

Není ale z naší strany chybou, zužujeme-li rozsah interpretačního pole? Ona časová i geografická neurčitost příběhu k tomu nutně svádí, vytvářejíc vlastně vzorec o několika proměnných, a jen na nás a na naší zkušenosti záleží, kolik dosadíme. Jen pro příklad: co nám, Čechům, může vyvstat na mysli, čteme-li o zvůli mocipánů Torxe a Pouna? Poddaní, již dlouho nucení snášet mnohou nepravost, se konečně zmožou na odpor, ale to už se Kotlinou valí gardy Chránů v čele s Chrisatorem, králem sousedního národa; nebylo mu zatěžko vyslyšet prosby domácí samozvané vlády, aby v zemi pomohl opět nastolit ztracený pořádek: pod záminkou bratrské výpomoci se ujímá moci nad Kotlinou a dosazuje zde své pohunky nebo shovívavé slabochy z domácích luhů a hájů. Hon na lidi, kteří se odhodlali žít v pravdě, tak může nemilosrdně pokračovat, taková normalizace postaru. A jak příběh plyne, strohosti přibývá; přibývá i bolesti, beznaděje a zmaru; a naproti tomu nezlomná lidská solidarita, síla přátelství a láska, touha po svobodě, jež, ač se zdá být v nedohlednu, zase se vrátí, „neboť věz, rozumáři, že čas vrací věcem jejich přirozený běh a život nelze natrvalo zahubit“.

Pohádkově krásná Kotlina, jezero Slza, Zlé hory či kupovitá Zoř, strmící do krajiny; lípa, pod jejíž „stoletou hlavou nakloněnou až do trávy chalupa jak jablíčko v klíně ukrytá“ a Zkamenělý pastýř, zdaleka viditelný kámen na plochem temeni pahorku Pobožného, připomínající výstražný prst. „A což je vůbec jisté, zda je Zkamenělý pastýř neživý, a nikoli pouze zakletý, jestliže se vypravuje, že o Svaté noci schází, Kráčejší kámen,

k potoku, aby se jednou do roka do sytosti napil vody (a proto jeho patu podsypávají venkované oblázky, aby stál pevně a neodešel natrvalo)?“ Krajina srdce nebo krajina našich dětských snů. Prostor Šuleřova příběhu, mytický, naplněný předměty a postavami ne vždy zcela racionálně zdůvodnitelnými, „končina cizí, neprobádaná, a přece povědomá a blízká.“ Ale je vůbec myslitelné vždy a ve všem se spoléhat na rozum? Prostor, jevy a historie, při nichž snad rozum tápe, ale... „Besedáři naslouchají těm dávným zkazkám se zaujetím, a do žil jako by se jim nová krev nalévala, srdce se otevírají kurážným činům, a jak ty chýry rozebírají, jak by prastaré obrazy odkrývali, krev jednoho každého se v tom poznává, oči září, líce hoří a duše se rozpomínají...“

Nedílný celek s děním ostatním v knize tvoří popisy přírodního dění, v nichž nad jiné dojde uplatnění Šuleřovo jazykové umění, nebo lépe: ve své poklidnosti se stávají protiváhou o překot se deroucího děje. Je to právě příroda, která poskytuje azyl prchajícím. Příroda zde znamená synonymum světa her a radosti, bezpečí, synonymum blaženého spočinutí pro vesničany i pro Duludku a Dólju, vnějšími okolnostmi neodvratně a krutě hnané dál, vrhané do jim zcela cizího světa, neznámého, bezcitného, až příliš podobného tomu našemu. Prostor prodchnutý legendami, domov Toho, který rozmlouvá s Bohem, domov Lesního muže, *Domov*. A jako protipól bezuzdné násilí, stále častěji narušující zvnějšku hranice *starého* světa. Vrcholící exodem *starého* obyvatelstva. Krutý konec legendy zaplacený prolitou krví („Ach vy, v co jste to uvěřili? Cožpak nevíš, že na tomto světě můžeš jenom na vlastní síly spoléhat?“). Krutý konec, ač jen tušený, Toho, který rozmlouvá s Bohem i Lesního muže, postav až příliš reprezentujících svět *starý* a až příliš důvěřivých pro svět *nový*. Anebo oba nezmizeli nadobro? Můžeme doufat? Stačí jen doufat?

A ještě něco: jestlipak víte, jak přišly ke svému jménu samoty Závěšice či říčka Pobralka, která každým jarem vystoupivší z břehů nosívá s sebou různé věci, které pobere výše po proudu? A kopec nad Závěšicemi, Prchalov, ten, co na něj lidé před velkou vodou utíkají, aby neutonuli, kde ten vzal své jméno? A co teprve všichni ti Duspivové a Vaňci Prdlaví, Švidralové a Ujmiskaři, moudrá stařena Dříva či křehká Duludka a děvčátko Poledne, Lomihnátova milá? Darma mluvit, Šuleřova řeč „skáče a bublá a brlomtá a prozpěvuje“, tak jako vlnky v potoce Podbrdce. Nebo jako bys pil ze „studánky stříbrojasu“.

Ta řeč je mladá a neobnošená a slova mají význam, jakým se snad pyšnila na samém počátku věků, „kdy ještě všecko mělo jednu řeč a rozumělo si“. To je ona krásná bajka o koni, vlku a divočákovi nebo o nic méně půvabný „fonetický přepis“ kosího pošklebování: „Spálííš kabáát! Myslíš, že ti ho pošiju, pošiju, bláznííš?“

Ať už Šuleřova *Úhlavního přítele* označíme za baladický příběh nebo jako pohádku (bez šťastného konce ovšem) – pro obojí interpretaci bychom v textu patrně našli dostatek podnětů – nebo jako legendu o jedné zemi, jež byla téměř rájem, ale protože „je ve světě mnoho dobrých lidí, ale také zlí“ ... (dál už to znáte), anebo se maličerného škatulkování a formulek, jež toho stejně mnoho nezačarují, zcela vzdáme, jedno se zdá být jisté: *Úhlavní přítel* je v první řadě nádherný Příběh. Příběh s velkým P, protože kdo pochybuje o tom, že v něm, tak jako v pohádce či baladě, jde v první řadě o *Člověka* a o jeho duši?

Tomáš Kauer

Oldřich Šuleř: *Úhlavní nepřítel*; MF, Praha 2002

MEZI VZPOMÍNÁNÍM, USMÍŘENÍM A HISTORIÍ

Pokud se nemýlím, představuje tato kniha v oblasti historické literatury uchopením a výkladem tématu něco zcela nového. Nelze ji přesně žánrově vymezit: jedná se o různorodou směs několika logicky provázaných druhů textů, jejichž využití bylo podníceno snahou autora co nejuvýstižněji zachytit své zážitky a úvahy ovlivněné vývojem 20. století. Aby se přesně k problematice česko-německých vztahů vyjádřil, naprosto přirozeně využil interdisciplinární přístup, tj. takový postup, do kterého se ještě dnes musí spousta odborníků nutit, což mnohdy činí jen proto, aby předešli případným obviněním z nemodernosti a nereflektování historiografického vývoje.

Josef Škrábek (nar. 1928) si je různorodosti textů vědom, sám je v úvodu rozčleňuje. Jedná se zhruba o kombinaci memoárové literatury, sumarizaci závěrů, ke kterým došel vlastním samostudiem odborné historické literatury a politologických úvah prokládaných krátkými eseji.

Poněkud neobvyklý je původ financí, které umožnily vydání *Včerejšího strachu*, nelze je nezmínit, neboť dobře charakterizují autora samého i jeho úmysly. Josef Škrábek byl na konci

roku 1958 odsouzen k sedmiletému trestu vězení za kritiku režimu, propuštěn byl na základě amnestie prezidenta republiky v květnu 1960 a za tuto vězeňskou část jeho života se mu dostalo jednorázového finančního odškodnění: „A opět jsem rodinu příliš nepotěšil, když jsem jí oznámil, že ji chci téměř celou věnovat na podporu vydání této knihy./.../ peníze za vězení přece nemohou sloužit k obvyklým nákupům, nejsou odměnou za práci, ale pokusem o náhradu za slzy, úděsný strach a za kus chybějícího života.“ (s. 14).

Na první pohled zaujme členitost výsledného textu, ta se zdá být Škrábkovi přímo programem – využívá kurzívy, různé velikosti písma, zvýrazňuje a prokládá jednotlivá písmena. Důvody sám vysvětluje: jde jednak o zvýšení přehlednosti textu, jednak by rád „přitáhl“ tékavější čtenáře, kterým takové grafické zpracování má napomoci číst „na přeskáčku“.

Včerejší strach je z části také memoárový text, proto lze knihu chápat jako formu obhajoby, příkladem může být pasáž zdůvodňující autorův vstup do KSČ (s. 165). Zde bych jen poznamenala, že tato veřejná vysvětlení jsou spíše reakcí na přání veřejnosti je slyšet, mnohdy ale není nutné k nim přistupovat, což je i autorův případ.

Včerejší strach je ale také částečně kronikou pohraniční obce Valeč na Karlovarsku, které autor tímto způsobem děkuje za dobu v ní prožitou. Není jenom součástí jeho vzpomínek, v knize jsou celé oddíly pojednávající o valečské historii a současnosti.

Faktografické části autor věnoval velkou péči, sám ovšem její důvěryhodnost a využitelnost (to zamrzí především u německých knih) znehodnotil tím, že nepovažoval za nutné uvést zdroje svých informací a předkládaných čísel. Přesněji: přímo do textu je posazen průběžný výčet používané literatury, nelze však rozeznat, z kterých knih v kterých okamžicích autor čerpá (např. tabulka na s. 87. Ta má navíc i nesrozumitelný název *Volby do parlamentu v 110*). Poměrně často ale využívá vládní publikaci *Rozumět dějinám* (Praha 2002) a monografii V. Jiříka *Nedaleko od Norimberku. Z dějin retribučních soudů v západních Čechách v letech 1945 až 1948* (Cheb 2000), jejichž faktografická a metodická hodnota je přinejmenším dosti sporná.

Jinak si stojí autorovy politologické úvahy. Jedno je jisté: autor dějiny promýšlí a vztahuje si je k současnosti, k momentálnímu prožitku

a toto, společně se schopností klást znepokojivé otázky, dovede probudit, popř. zvýšit čtenářův zájem. Nemusí se líbit autorovo uvažování; podstatné je, že nutí k ohmatávání předkládaných problémů ze všech stran. Josef Škrábek často přibližuje situace jejich porovnáním s jinými, v jeho případě se volba tohoto způsobu nejeví šťastným řešením. Srovnává nesrovnatelné: odsunuté české Němce s československými emigranty po únoru 1948 („*Naši zoufalci neměli ani oněch 25 kilo /.../ nedostali se ke svým, nebyli doma mezi svými /.../*“, s. 215), práci československých poválečných úřadů s německými válečnými („*My jsme krutě a neuspořádaně vyvedli a později poněkud uspořádaněji vyvezli naše Němce na svobodu /.../, kdežto nacisté odváželi velmi uspořádaně miliony do koncentračních táborů a průmyslových krematorií.*“, s. 225) atd. Některé postoje se dají vykládat směrem k autorovi nelichotivě: „*Komunisté v únoru 1948 převzali moc bez vlastních ztrát, ale přesto rozjeli naprosto nepřiměřené represálie. Náš československý komunistický útlak nebyl úměrný míře překážek spojených s převzetím moci u nás, /.../*“ (s. 184). Takže represálie ano, ale pouze přiměřené ztrátám při převzetí moci? Za příliš zjednodušené pokládám osvětlení „měkkeho“ způsobu provedení převratu v roce 1989: „*/.../ vedoucí garnitura komunistické moci /.../ se korupcí domohla již tak velkého bohatství, že jim bylo líto skrývat své možnosti /.../, k čemuž jim způsob revoluce umožnil zajistit nejlepší místa na startovní čáře nového kapitalismu.*“ (s. 185). A tak by se dalo pokračovat.

Josef Škrábek svou knihu chápe jako svého druhu odkaz, ale také jako poselství ke všem generacím Čechů a Němců, kterým se snaží touto cestou podat ruce, usmířit je a zahladit staré i potencionální animozity. Vede ho k tomu zejména přesvědčení, že česko-německý spor, můžeme-li to tak nazvat, se nevyřeší jen nástupem mladé generace. Předkládá jako řešení požadavek revize dějin, což u pamětníků nebývá obvyklé, a proto si jeho odvaha zasluhuje respekt. Jedním ze zdrojů této odvahy může být i Škrábekovo křesťanství. Pokud se ovšem toto dostává do kontaktu se Škrábekovou až fatalistickou zaměřeností na náhodu a osud, vyznívají takové partie zbytečně ideologicky: „*/.../ diktatury (se) mohly udržet jen šířením lží, jimž nemohla konkurovat pravda.*“ (s. 277).

Josef Škrábek se snaží rozmluvit Čechům jejich strach, to je základní motto jeho knihy:

„Stále žijeme ve stínu včerejšího strachu. Strachu malého národa z onoho strašného nebezpečí – co když se svět opět zblázní?“ (s. 290). Nazíráno takto, jsem velmi ráda, že kniha vyšla, ač by si jistě zasloužila větší faktografickou pečlivost a hlubší domýšlení předestřených témat z autorovy strany. Jistě má v sobě polemický náboj a ukazuje, že neexistují jednoznačné odpovědi ani postoje k problému odsunu. Autor neapeluje ale jen na Čechy: *Včerejší strach* je současně i vzkazem pro politickou reprezentaci odsunutých Němců, které činí odpovědnými za vytvoření nesnášenlivého obrazu vztahu česko-německého.

Andrea Lněničková

Škrábek Josef: *Včerejší strach. Jaké to bylo mezi Čechy a Němci? A jaké to bude...* Praha (Vyšehrad) 2002, náklad neuveden, cena 188,-Kč, 312 s.

STRACHOLAM JAKUBA CHROBÁKA

Stručný popis úvodem: Prvotina Jakuba Chrobáka *Až dopiju, tak zaplatím* (Malina, Vsetín 2003) má čtyři oddíly, každý z nich je uveden sonetem. Čtrnáct veršů je maximum, kterého autor svým veršům dopřává (výjimečně; vedle sonetů dosahuje tohoto počtu jediná báseň, *Stahování dřeva*). Nejkratší báseň má tři verše. Výmluvné je, že právě ony dostačují na podivuhodně sevřené a ucelené *Vyznání*, panoramatickou zkratku celé sbírky. Stručnost až strohost se tedy jeví jako základní vlastnost – a řeknu rovnou *ctnost* – Jakuba Chrobáka. Básně jsou vytištěny na šedivém papíře. Může to být šed země, z které vyrůstá svěží dílo poezie. Může to být šed popela, který zbyl po všem spáleném, odřeném, orubaném, než zůstal přísný kmen slova. Může to být také šed ne zcela očištěného svědomí se zbytky strachu („Poezie, ty víš:/ bál jsem se/ a teď / bojím se míř“). Může to být šero, tj. neúplné světlo, k němuž se básník teprve prodírá a v němž je s lucerničkou veršů viditelnější. V každém případě tato šedivost odpovídá střízlivosti, nenápadnosti, skromnosti, uzemněnosti poezie a vynutila si přiměřeně velké a výrazné typy sazby, což vyhovuje i mým starým a unaveným očím, které ještě po sedmdesátce se nevzdávají četby veršů.

Ale běda, co je zlé: Při sebeopatrnější mani-

pulaci se při četbě vylamují jednotlivé listy, knížka se drolí na samostatné karty, básně se sice osvobozují, nicméně zůstávají spoutány v osamělých dvojicích – ale zabíjí se kompozice. A skladebné úsilí, další básníkovy ctnost, dnes vzácná, přichází vniveč. (Ne docela, neboť autor drží pevně v ruku – až na výjimky – i kompozici těch nejkratších básní.)

Sbírka je tedy důsledně komponována. Tři oddíly (Vzpomínky, Děda, Konstanty) mají po devíti básních, čtvrtý (v pořadí druhý), připsaný Andrejce, jí věnuje pouhých sedm básní, a ta poslední z nich spojuje dedikaci Andrejce s Dědou, centrální postavou sbírky. Hlavní také v tom smyslu, že představuje jednu s živoucích opor proti strachu, jehož různé tváře nahlížejí zpoza veršů od prvních stránek: „Špinavou nocí jak pouliční kočka vleče se strach...“, přes „místa, kde na smrt jsme se báli“ a ujištění, že „jsou ještě větriska, co nahánějí strach“. (Strach je nejfrekventovanější výraz v knížce, pronikl i do titulu básně Zlý strach, ač čtvrtina básní je bez názvu.)

Vzpomínky prvního oddílu se srážejí ponejvíc do pachů a vůní. Typické je v tom směru Stahování dřeva, kde je všechno přítomno a vše se děje skrze čichové vjemy: dřevo voní jako slivovice; vůně koní; chlapský pot; hořkost vzduchu... Milostná přítomnost Andrejčina je záměrně zkrácena a vrací se opět do vzpomínek na dědu, nerudovsky prostými a mužnými básněmi. K nejlepším v celé sbírce řadím Malé dary a Baladu, které se po jediném přečtení provždy zaryjí do paměti svou drásavou ryzostí. A posléze básnické konstanty. Neboť Chrobák je mimo jiné objevitel a obnovitel konstant. Ač usiluje až umanutě (a s úspěchem) o osobitost, je mužem kontinuity poezie a života. K jeho konstantám patří i valašská mateřština, jíž používá s velkou cudností a citlivostí, zpravidla jednoslovně: kameň, ogar, eště, co chcu... Do několika přísných veršů dokáže vkouzlit plynutí i utkvění času, pokorné přijetí darů všedního dne – i odlehčení "dětského strachu", plíživého a proměnlivého.

Umění verše ukazuje Chrobák neokázale a jaksi zdráhavě. (Také dědictví Nerudovo?) A přece se mu podařil elegantní kousek takřka husarský. Jako vstup do oddílu věnovaného dědovi napsal sonet věnovaný Františku Halasovi. Je napsán s využitím halasovského lexika a s nebezpečným zvládnutím Halasovy poetiky. Ale co s touto poetikou ve tvaru sonetu? Je

známo, že se Halas znělkové formě vyhýbal, „neseděla“ mu, byla cizí jeho „krutým nesouzvukům“ (srov. Chrobák, Nebáseň!), v pěti svazcích jeho Díla nalezneme jediný sonet. Právě tady vidím důmyslně skryté Chrobákovu trochu teskné furiantství, které se hlasí v titulu sbírky; „umí“, ale nemá potřebu dávat to najevo přespříliš okázale a s rámusem. Proto mu také nevěřím tak doslova, že „chce“ doopravdy „jednou večer přelomit si vaz“. Přihodit se to ovšem může, vždyť je básník, a dobře ví s Weinerem: „jednou se zmýliv, nejsem“.

Mojmír Trávníček

Jakub Chrobák: *Až dopiju, tak zaplatím*; ilustr. Jiří Brňovják, nakl. Dalibor Malina, Vsetín 2003, 49 s.

JEDNOU VĚTOU O SBÍRCE JAKUBA CHROBÁKA

Když jsem bydlel na kolejích, můj spolunocležník měl nad postelí plakáty jakési fotomodelky - mně tam visela básnička Stahování dřeva...pamatuju si to dobře...

Jiří Hrabal, šéfredaktor Aluze

Nestává se často, aby mě něco donutilo k slzám. Tyto verše to dokázaly.

Josef Lustyk, prof. vsetínského gymnázia

Nejlepší Jakubovy verše umí výmluvně mlčet tam, kde bychom my ostatní mluvili až hanba...

Petr Hruška, básník

Prodejně...

Jan Slíž, prodavač v knihkupectví Malina

Jsem moc ráda, že vsetínskou sbírku pokřtil Ostravský kahan.

Andrea Lněničková, Andrejka

Říká mi strýcu, říkám mu Jakube. Čtu a říkám si, dobře...jak o některých žních.

Jan Válek, básník

Jsou slova, která nesmějí být pronesena, aby byla ta pravá, a jsou slova, která nahrazují to, co nelze říci. Co je za verši, je zázračné.

Zdeněk Smolka, básník

Na představení knížky J. CH. v knihkupectví Malina ve Vsetíně 3. dubna 2003 připravil

-dm-

